

Ukraina sõjapõgenikud Eestis

Küsitlusuuring

RITA 1: Strateegilise TA tegevuse toetamine

Teemapaber nr 1: Sissejuhatus. Metoodika. Sõjapõgenike profiil

Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE)

Kristi Anniste

Kerly Espenberg

Uuringu tellis ja uuringut rahastab Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatava programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) tegevuse 1 „Strateegilise TA tegevuse toetamine” kaudu.

Uuringu tegid Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE) ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Autorid: Kristi Anniste, Kerly Espenberg

Viitamine: Anniste, K.; Espenberg, K. (2022). Ukraina sõjapõgenikud Eestis. Teemapaber nr 1: Sissejuhatus. Metoodika. Sõjapõgenike profiil. Tartu Ülikool, Poliitikauuringute keskus Praxis.

RITA on Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatav programm, mille eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ning teadus- ja arendusasutuste võimekust ühiskondlikult oluliste uuringute tegemisel. Programmi kaudu rahastab SA Eesti Teadusagentuur Eesti riigi vajadustest lähtuvaid sotsiaalmajanduslike eesmärkidega rakendusuuringuid.

Tegevuse „Strateegilise TA toetamine” eesmärk on suurendada riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel ja prioriteetide määramisel ning tõsta Eesti TA asutuste võimekust viia läbi riigi vajadustest lähtuvaid rakendusuuringuid. Lisaks soovitakse uuringute toetamise kaudu saada teaduspõhiseid soovitusi ja rakendada neid ühiskonna ees seisvate sotsiaal-majanduslike väljakutsete lahendamiseks.

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

praxis | mõttekoda

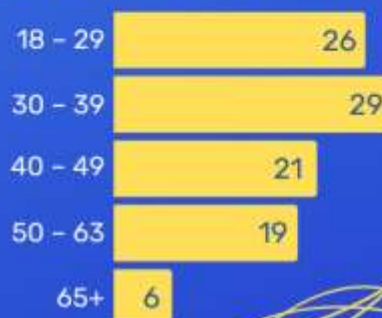

SAABUMISE AEG, %

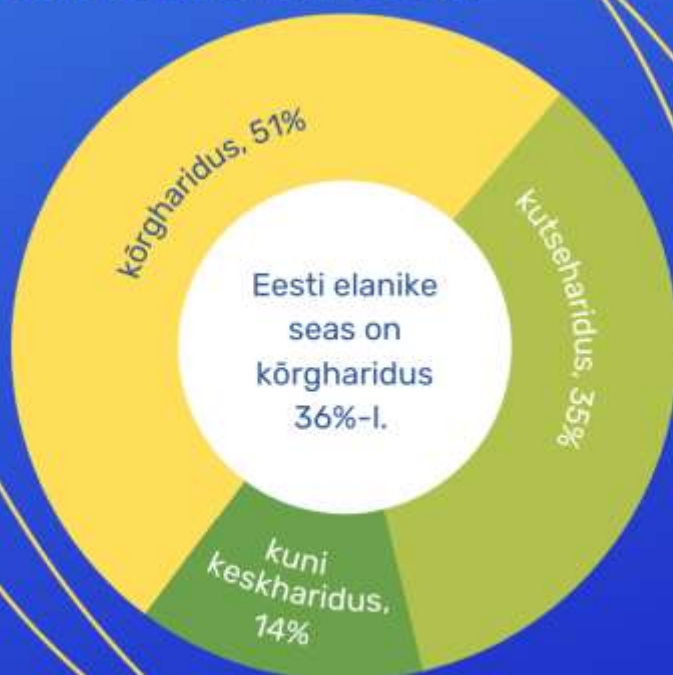

2023. aasta jaanuaris elas Eestis ajutise kaitse alusel ligi 39 tuhat Ukraina sõjapõgenikku.

TÄISEALISTE AJUTISE KAITSE SAANUD SÕJAPÕGENIKE VANUSEJAOTUS, %

TÄISEALISTE AJUTISE KAITSE SAANUD SÕJAPÕGENIKE HARIDUSTASE

58% ajutise kaitse saanud sõjapõgenikest on abielus või vabaabielus, pooltel on alaealised lapsed.

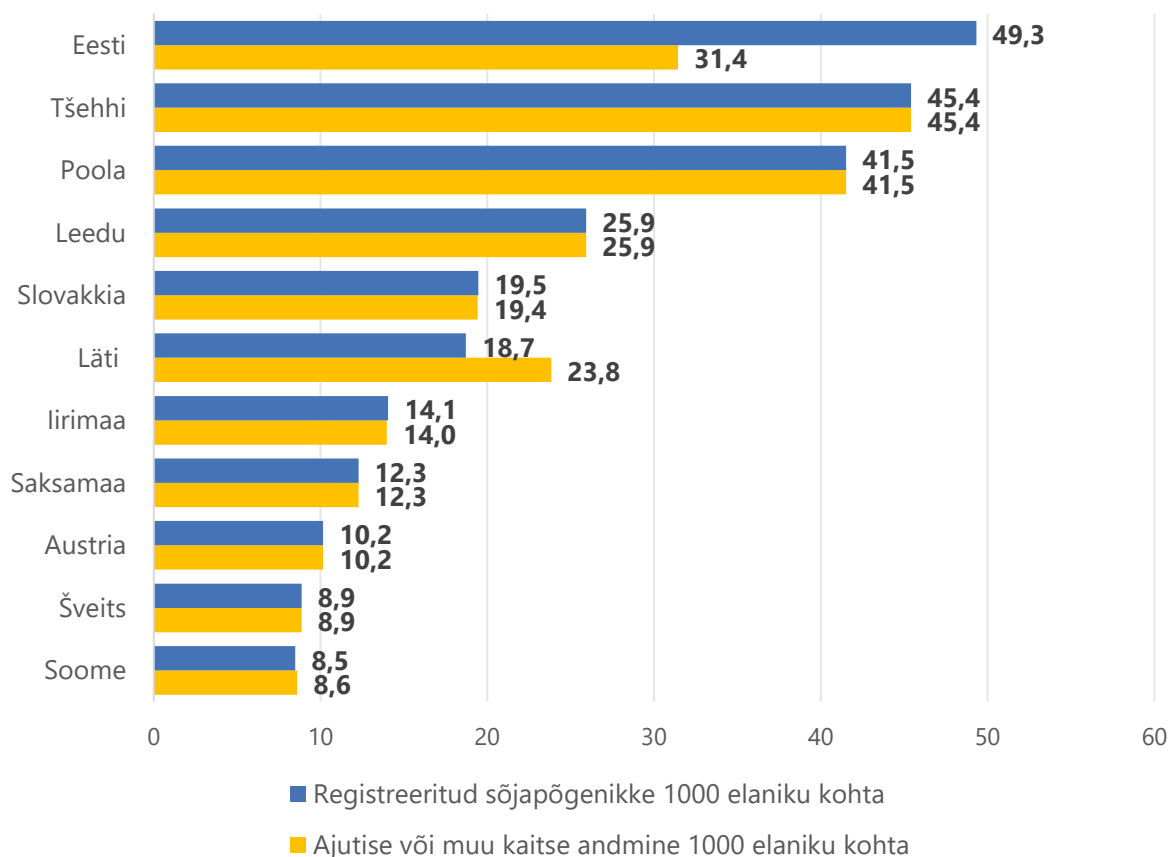
Kolmveerand (74%) kõikidest Eestis ajutise kaitse saanud täisealistest Ukraina sõjapõgenikest on naised. Lapsed moodustavad sõjapõgenikest umbes kolmandiku.

SISSEJUHATUS

Alates Venemaa agressiooni eskaleerumisest 2022. aasta veebruaris oli jaanuari lõpu 2023. aasta seisuga Euroopas registreeritud ligi 8 miljonit Ukrainast pärit põgenikku. Ajutist kaitset on neist taotlenud 4,8 miljonit¹. Arvuliselt on kõige enam Ukraina sõjapõgenikke registreeritud Poolas, kuid elanike arvu kohta on neid 2023. aasta jaanuari seisuga kõige enam Eestis (veidi üle 65 tuhande inimese, ehk 49,3 sõjapõgenikku 1000 elaniku kohta). Eestile järgneb selles arvestuses Tšehhi ja Poola (vastavalt 45,4 ja 41,5 sõjapõgenikku 1000 elaniku kohta).

Kõik Eestis registreeritud sõjapõgenikud pole ajutist või rahvusvahelist kaitset endale taotlenud ning ajutise kaitse saanud sõjapõgenike arvu poolest 1000 elaniku kohta on Eesti Tšehhi ja Poola järel kolmandal kohal (joonis 1).

JOONIS 1. Enim sõjapõgenikke vastu võtnud riigid jaanuaris 2023

Allikas: UNHCR, 2023; Eurostat, 2022 (autorite arvutused)

Eestisse jõudnud sõjapõgenikel on ajutise ja rahvusvahelise kaitse saamisel õigus erinevatele riigi ja kohalike omavalitsuste poolt pakutavatele teenustele. Nii on sõjapõgenikel õigus tööturu-, tervishoiu- ja sotsiaalteenustele ning Ukraina sõjapõgenikest lastel on õigus adekvaatsele ja eakohasele haridusele. **Erinevad uuringud on näidanud, et teenuste pakkumine on sõjapõgenikke vastuvõtivatele riikidele suureks väljakutseks.**

¹ ÜRO Pagulasameti andmed, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Aktiivse sõjategevuse ning 16-60aastaste meeste Ukrainast lahkumise keelu tõttu on OECD (2023) kohaselt kõikjal sõjapõgenikke vastuvõtvates riikides olnud naised suures ülekaalus – vähemalt 70% täiskasvanutest on naised. Mõnes riigis on see näitaja isegi suurem, näiteks Poolas moodustavad naised 84% kõikidest täiskasvanud sõjapõgenikest. Naistega tulevad sageli kaasa ka lapsed, kes moodustavad üle kolmandiku kõigist Ukrainast saabunud sõjapõgenikest. **Seega enamik sõjapõgenikest on emad, kes koos lastega riigist põgenesid.** 65aastased ja vanemad inimesed moodustavad sõjapõgenike hulgas sõltuvalt riigist umbes 4–6%². **Selline demograafiline profiil on aga väljakutse vastuvõtivatele riikidele, kuna ilma partnerita Ukrainast põgenenud emade suure hoolduskoormuse tõttu võib neil olla raske integreeruda sihtriikide tööturgudele.** Ka eakate ülalpeetavate eest hoolitsemise kohustus võib suurendada naiste hoolduskoormust ja takistada tööturule siirdumist, mis paneb sõltuma teenustest ja toetusmeetmetest. Samas võivad eakad sugulased ka leevendada üksikvanemate koormust ning toetada tööle minekut, kuna võivad hoolitseda laste eest³.

Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) on tähelepanu juhtinud tervishoiuteenustele ligipääsetavuse probleemidele. Kuigi põgenikel on suurem risk füüsilise ja vaimse tervise probleemideks, on **nende ligipääs tervishoiuteenustele raskendatud**, sest keelebarjäärid, vähene teadlikkus vastuvõtva riigi tervishoiusüsteemist, juurdepääsu probleemid jpm takistavad sõjapõgenikke vajadusel arsti juurde pöördumast⁴.

Samuti on ÜRO Pagulasamet rõhutanud probleeme **sõjapõgenikest lastele hariduse tagamisega**. Sealjuures on COVID-19 pandeemiast tulenenud ümberkorraldused haridussüsteemis neid probleeme suurendanud. Peamised raskused hariduse tagamisel on lapse liiga aeglane tavakooli suunamine, koolikohtade vähesus, vanusepiirid erinevatel haridustasemetel, õppekavade paindumatus, õpetajate vähene ettevalmistus ning segregeerunud koolid, mis võivad tekitada diskrimineerimist ja marginaliseerumist⁵.

Väljakutseid esineb ka teiste teenuste puhul. **Selleks, et riik ja kohalikud omavalitsused saaksid teenuste pakkumiseks paremini valmistuda, on vaja saada täpsemat infot Eestisse saabunud sõjapõgenike ning nende vajaduste kohta.** Saamaks ülevaade Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenike vajadustest ja nende kohanemisest Eestis, viisid Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus (RAKE) ja Mõttekoda Praxis 2022. aasta sügisel läbi esindusliku valimiga küsitlusuuringu Ukrainast Eestisse saabunud täisealiste Ukraina sõjapõgenike seas. Uuringu tulemused annavad Eesti riigiasutustele olulist teadmist, millised on sõjapõgenike vajadused, kuidas tõhustada neile teenuste pakkumist ning millest nad enim puudust tunnevad.

² OECD (2023). <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/>

³ *Ibid.*

⁴ Brandenberger, J., Tylleskär, T., Sontag, K. *et al.* A systematic literature review of reported challenges in health care delivery to migrants and refugees in high-income countries - the 3C model. *BMC Public Health* 19, 755 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7049-x>

⁵ Koehler, C., Schneider, J. Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *CMS* 7, 28 (2019). <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0129-3>

1. KÜSITLUSUURINGU METOODIKA

Küsitlusankeet valmis tihedas koostöös Eesti ministeeriumidega ning oli kantud eesmärgist koguda andmeid, mida ministeeriumid vajavad otsuste tegemiseks. Küsimustik koosnes 85 küsimusest ja 11 teemast: taustainfo, leibkonna struktuur, laste haridus, laste tervises seisund, vastaja tervises seisund, majutus, eluase ja toimetulek, tööturul osalemine, kohanemine, mobiilikasutus ning tulevikuplaanid.

Sotsiaalministeeriumi andmetel oli 2022. aasta 15. novembri seisuga Eestis ajutise kaitse saanud 38 734 Ukraina sõjapõgenikku, neist 25 292 olid 18-aastased või vanemad. Sõjapõgenikke elab kõigis 15 Eesti maakonnas, kuid maakondade võrdluses erineb registreeritud elukohaga Ukraina sõjapõgenike arv suurel määral. Umbes 30% sõjapõgenikest ei olnud nimetatud ajahetkel Eestis registreeritud elukohta ning polnud teada, kus nad tegelikult elavad. Neid välja jättes elas peaaegu pool (48%) Tallinnas, ülejäänud sõjapõgenikud olid koondunud Harjumaale (10%), Tartumaale (10%), Ida-Virumaale (8%), Pärnumaale (6%) ja Lääne-Virumaale (4%), ülejäänud maakondades elas kokku umbes 14% sõjapõgenikest.

Küsitluse sihtgruppi kuulusid Eestis ajutise kaitse saanud täiskasvanud (vanuses 18+) Ukraina sõjapõgenikud. Uuringu läbiviimiseks saadi koostööst Sotsiaalministeeriumi eetikakomiteelt ja Andmekaitse Inspeksioonilt. Küsitlusuuringus osalejate kontaktandmete saamiseks tehti päring rahvastikuregistrile. Eraldi moodustati lisavalim neist ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikest, kellel pole rahvastikuregistris registreeritud elukohta nii, et küsitluse tulemused on selles grupis üldistatavad üldkogumile.

Valimi koostamisel võeti aluseks Eestis ajutise kaitse saanud täiskasvanud sõjapõgenike jagunemine administratiivüksuste kaupa. Uuringus osalesid Eesti eri piirkondades, eri vanusegruppides elavad Ukraina sõjapõgenikud, nii mehed kui naised. Hiiu- ja Saaremaa ühendati valimi koostamisel üheks administratiivüksuseks, kuna Hiiumaal elas valimi koostamise hetkel liiga vähe sihtrühma liikmeid, et sellest eraldi gruppi teha. Tallinna linn moodustas eraldi kihi nagu ka sihtrühma liikmed, kellel polnud rahvastikuregistris registreeritud elukohta. Tallinna puhul taotleti seda, et kogutavad andmed võimaldaksid teha pealinna kohta üldistatavaid järeldusi. Tallinna linn jagati küsitluses linnaosade alusel alakihideks. Administratiivüksused, kus elas alla 4-5% ajutise kaitse saanud sõjapõgenikest, kombineeriti üheks alakihiks. **Lõppvalimi eeldatav suurus oli registriandmete põhjal 1450 ning see jagunes 16 kihiks: 14 maakonda, Tallinn ja "teadmata".**

Küsitluse käigus selgus, et osa rahvastikuregistrisse märgitud kontaktandmetest ei kuulunud sõjapõgenikule, vaid nt inimesele, kes oli teda Eestis ajutise kaitse saamisel abistanud (34 inimest); oli inimesi, kes olid Ukrainasse naasnud või kolinud teise riiki. Kõige rohkem oli selliseid inimesi nende seas, kellel puudus Eestis registreeritud elukoht (kokku 13 inimest). Registris on ka neid, kellel on andmetesse märgitud samad kontaktandmed, nt abikaasad, lapsed-vanemad või Ukraina telefoninumbriid, mis ei toimi enam (tabel 1).

TABEL 1. Ülevaade küsitluse käigus ilmnenu probleemidest seoses kontaktandmetega.

Maakond	Korduval kontaktid	Pole Ukraina sõjapõgenik	Pole enam Eestis
Tallinn	2	8	7
Harjumaa		4	3
Ida-Virumaa	6		5
Järvamaa		2	
Jõgevamaa	1	2	
Läänemaa	2		1
Lääne-Virumaa	5	1	
Pärnumaa	4	4	1
Põlvamaa		2	
Raplamaa	3	2	
Saaremaa + Hiiumaa	1		
Tartumaa	2	3	
Valgamaa	2	1	1
Viljandimaa	2	1	
Võrumaa		4	1
Teadmata	2	34	13
KOKKU	32	68	19

Andmete kogumiseks kasutati segameetodit, andmeid koguti nii telefoniintervjuude (CATI, *computer-assisted telephone interviewing*) kui veebis isetäidetava (CAWI, *computer-assisted web interviewing*) ankeediga. Telefoniintervjuusid viis läbi kaheksa intervjuerijat, kes kõnelevad nii ukraina kui vene keelt.

Küsitlus viidi läbi oktoobrist detsembrini 2022. Küsitluse läbiviimisel jälgiti hoolikalt teaduseetika põhimõtteid. Vastanutele tagasi anonüümsus ning vastanuid ei ole võimalik uuringus tuvastada. Küsitlertavale tutvustati uuringu fookust ja uuringus järgitavaid eetikaprintsipe ning küsiti nõusolekut uuringus osalemiseks. Vastata oli võimalik kahe keeles: ukraina ja vene keeles. Vastuste kogumiseks kasutati küsitluskeskkonda SurveyMonkey.

Küsitlertavaid valiti valimisse juhuvaliku alusel. Kui valimisse kaasatud inimeseni ei õnnestunud jõuda (telefoniintervjuu puhul püüti kontakti saada kolmel korral) või ta keeldus küsitluses osalemast, asendati ta valimis uue liikmega. **Lõppvalimisse kuulus 1598 vastust: 775 vastasid veebiküsitlustikule ja 674 telefoniintervjuule.** 296 sihtgrupi liiget keeldus küsitluses osalemisest, seega oli vastamise määr 85%. Intervjuerijatel ei õnnestunud ühendust saada 422 sihtgrupi liikmega. Kõige madalam oli keeldunute osakaal nende hulgas, kellel polnud rahvastikuregistris registreeritud elukohta, kuid samas oli tegu grupiga, kelleni oli kõige keerulisem jõuda (keeldumiste osakaal 8%, kontakti mittesaamise osakaal 31%) (tabel 2).

TABEL 2. Ülevaade küsitlusele vastamisest

Maakond	CATI	CAWI	Keeldu- mised	Ei õnnestunud kontakti saada	Katkestatud	Osaliselt vastatud
Tallinn	188	197	68	37	19	30
Harjumaa	78	58	22	16	3	5
Ida-Virumaa	25	64	32	26	6	14
Järvamaa	5	22	10	22	2	11
Jõgevamaa	6	17	8	27	2	6
Läänemaa	6	14	7	15	1	3
Lääne-Virumaa	25	49	23	13	7	9
Pärnumaa	52	50	21	30	4	10
Põlvamaa	8	12	7	7	6	2
Raplamaa	13	21	11	11	6	4
Saaremaa + Hiiumaa	21	19	12	18	7	7
Tartumaa	62	79	24	25	7	14
Valgamaa	19	15	10	5	1	4
Viljandimaa	14	15	7	4	2	2
Võrumaa	14	22	7	18	2	3
Teadmata	138	121	27	148	25	25
KOKKU	674	775	296	422	100	149

Lõppvalimisse kuulunud 1598 vastanust 1449 (91%) vastas kõikidele küsimustele ja 149 (9%) rohkem kui pooltele küsimustele. Vastamine võttis aega tavaliselt 20-40 minutit. Olenevalt vastaja profiilist oli võimalik, et osa küsimustest või küsimustiku osadest temalt ei küsitud, st tegu oli suunamistega küsimustikuga.

TABEL 3. Küsitlusele vastanute jagunemine soo, vanuse ja elukoha järgi.

		Vastanute arv	Vastanute %	Registriandmed, %
Sugu	Mees	364	22,8	25,9
	Naine	1234	77,2	74,1
Vanusegrupp	18-29	404	25,3	26,0
	30-39	561	35,1	29,0
	40-49	363	22,7	20,5
	50-59	157	9,8	11,1
	60+	113	7,1	13,4
	65+	51	3,2	5,9
Regioon	Tallinn	580	36,3	33,6
	Harjumaa	169	10,6	6,8
	Kesk-Eesti	154	9,6	5,0
	Kirde-Eesti	113	7,1	5,3
	Lääne-Eesti	203	12,7	7,2
	Lõuna-Eesti	375	23,5	12,7
	Teadmata	4	0,3	29,5
KOKKU		1598	100	100

Andmete kogumisele järgnes kogutud andmete kontrollimine, puhastamine ja kodeerimine. Andmed kaaluti nii, et tulemused oleksid üldistatavad soo, vanusegruppide ja maakondade lõikes. Moodustati kaks kaalude gruppi, mis võtavad arvesse respondentide valiku tõenäosusi valimis, kohandusi keeldumiste osas ja poststratifitseerimist Ukraina sõjapõgenike ametliku statistika alusel:

- kaalud, arvestades lõpuni täidetud ankeete
- kaalud, arvestades nii osaliselt (50%) kui täielikult täidetud ankeete.

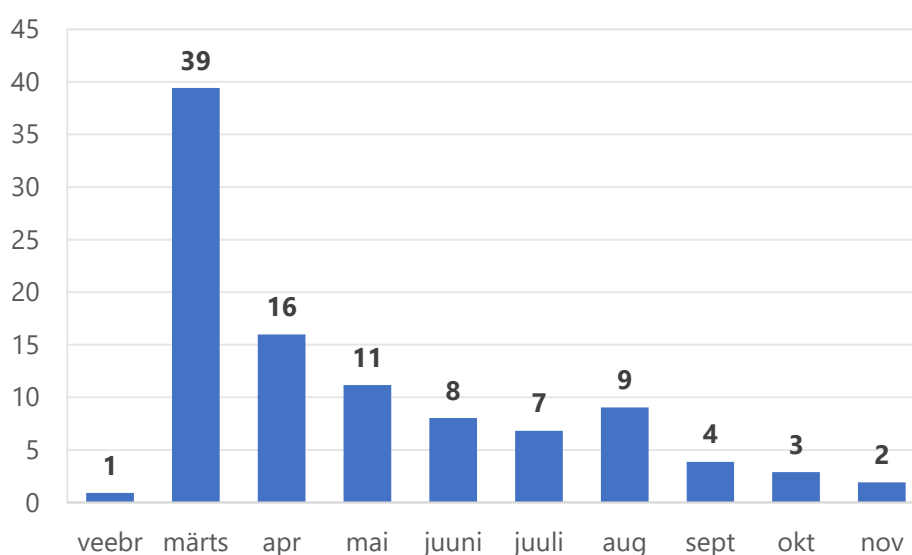
Andmeanalüüsis kasutati statistikapakette R, STATA ja SPSS. Peamiselt kasutati kirjeldavat analüüsi meetodeid. Gruppide võrdlemisel on kontrollitud erinevuste statistilist olulisust ja teemapaberite ning uuringuaruande tekstis on toodud vaid statistiliselt olulised erinevused, kui ei ole märgitud teisiti. Tagasipöördumise soovi analüüsimisel kasutati ka multinomiaalse logistilise regressiooni meetodit.

2. SÕJAPÕGENIKE PROFIIL

2.1 Saabumise aeg, päritolu ja sihtkohad

2023. aasta jaanuari seisuga on Eestilt ajutise kaitse saanud umbes 39 tuhat Ukraina sõjapõgenikku. Lisaks on alates sõja algusest umbes 2600 Ukraina kodanikku taotlenud rahvusvahelist kaitset. Järgnevas analüüsis keskendutakse Eestis ajutise kaitse alusel elavatele sõjapõgenikele.

Valdav enamik (2/3) küsitlusele vastanud ajutise kaitse saanud Ukraina sõjapõgenikest saabus Eestisse 2022. aasta kevadel (joonis 2). 39% sõjapõgenikest jõudis Eestisse 2022. aasta märtsis ning alates aprillist on saabunud inimeste arv järk-järgult kahanenud.

JOONIS 2. Eestisse tulnud sõjapõgenike saabumise kuu, %. N=1598

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Eestis ajutist kaitset taotlenud sõjapõgenikud on küsitluse tulemuste järgi pärit üle kogu Ukraina.

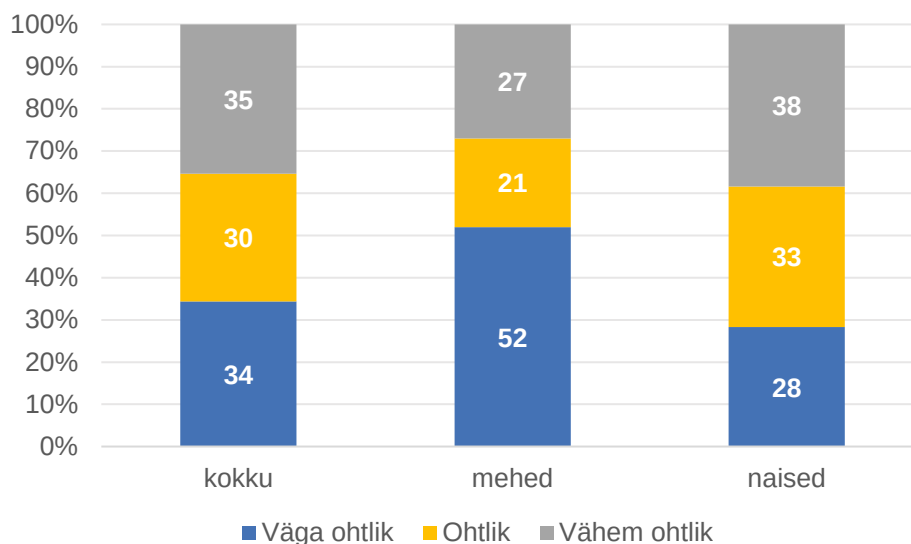
Kõige rohkem on sõjapõgenikke tulnud Eestisse Harkivi ja Donetsk oblasti (vastavalt 15% ja 14% kõigist Eestisse tulnud täisealistest sõjapõgenikest). Võrdlemisi suur osakaal sõjapõgenikke on pärit ka teistest Ukraina ida- ja lõunapoolsetest oblastidest nagu Herson (8%), Zaporizžja (7%), Mõkolajiv (7%); Dnipropetrovsk (6%), Luhansk (5%) ja Odessa (5%) ning Kiievi linnast (7%). Vähe on sõjapõgenikke tulnud Krimmist ning läänepoolsetest Tšernivtsi, Ternopili ja Taga-Karpaatia oblastidest (igast oblastist alla 1%) (joonis 3).

JOONIS 3. Eestisse tulnud sõjapõgenike päritolupiirkonnad Ukrainas, %, N=1563

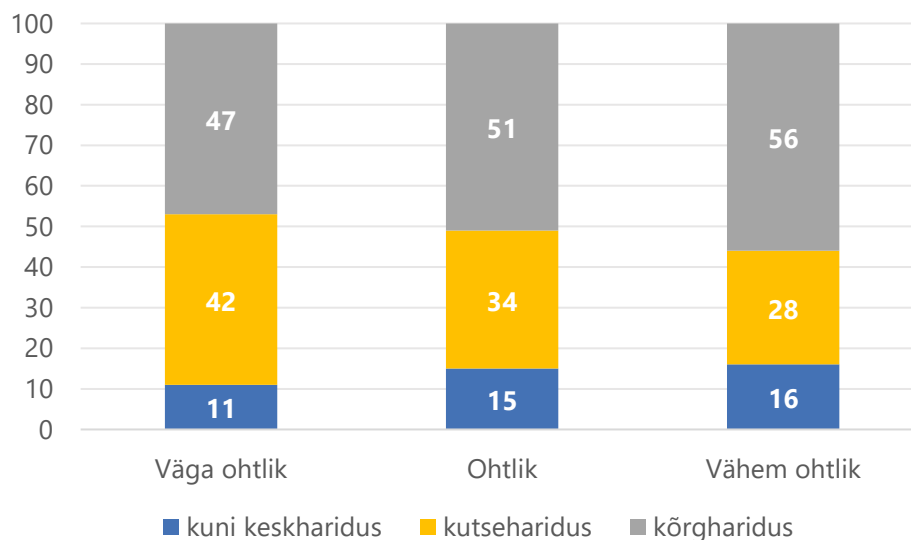
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Vaadates sõjapõgenike päritolupiirkondi sõjategevuse järgi (2022. aasta novembri seisuga) näeme, et umbes **kolmandik Eestis ajutist kaitset taotlenud sõjapõgenikest on tulnud n-ö väga ohtlikest piirkondadest**, mis hetkel on okupeeritud või kus toimub aktiivne sõjategevus (Krimmi, Donetsk, Zaporizhzhia, Luhanski, Hersoni oblastid). Oluline on märkida, et okupeeritud Krimmi oblastist on tulnud väga väike osa (alla 0,5%) Eestisse saabunud sõjapõgenikest. Kolmandik on tulnud n-ö ohtlikest oblastitest, mis on rindejoonele lähedal ning kus õhurünnakud on sagedased (Dnipropetrovski, Mõkolajivi, ja Harkivi oblastid). Kolmandik on tulnud praegusest rindejoonest kaugematest piirkondadest (ülejäanud oblastid) (joonis 4). Päritolupiirkondade puhul torkab silma, et n-ö väga ohtlikest piirkondadest on tulnud suhteliselt rohkem mehi (52% kõikidest Eestisse saabunud täisealistest meestest) kui naisi (vastavalt 28%).

JOONIS 4. Eestisse tulnud sõjapõgenike päritolupiirkonnad Ukrainas soo lõikes, %, N=1563
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Niisiis on n-õ väga ohtlikest piirkondadest tulnud keskmisest rohkem mehi kui naisi. Teiste tunnuste lõikes olulised erinevused aga puuduvad. Näiteks sõjapõgenike vanuselises jaotuses piirkonna ohtlikkuse lõikes kõnekaid erinevusi ei esine. Väikesed erinevused on küll sõjapõgenike haridustasemes sõltuvalt nende päritolupiirkonnast Ukrainas. Nii on väga ohtlikest piirkondadest tulnute seas võrreldes teistest piirkondadest saabunudtega veidi vähem kõrgharidusega ning rohkem kutseharidusega inimesi (joonis 5). See tuleneb ilmselt sellest, et väga ohtlikest piirkondadest tulnud inimeste seas on suhteliselt rohkem mehi kui naisi ning Ukraina meestel on naistest harvem kõrg- ja sagedamini kutseharidus.

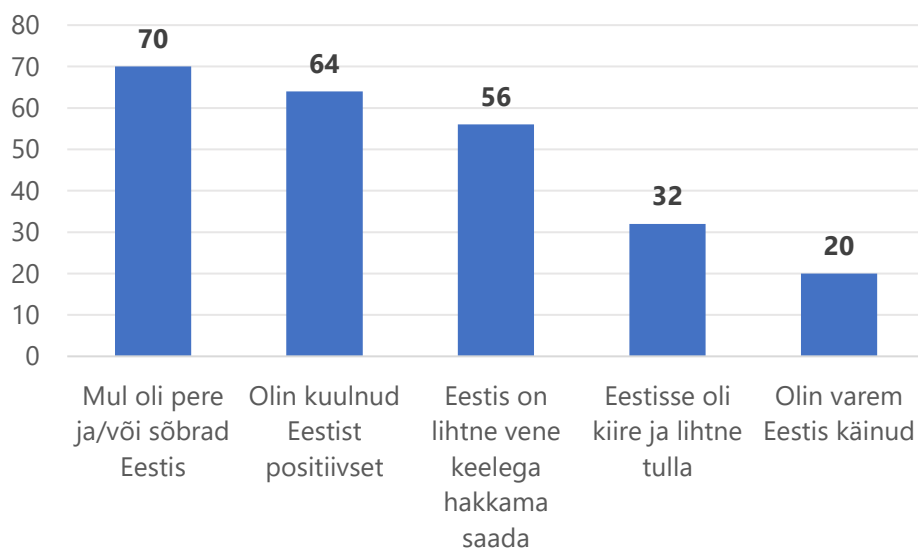
JOONIS 5. Eestisse tulnud sõjapõgenike haridustase Ukraina päritolupiirkondade lõikes, %, N=1563
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukrainast lahkunud sõjapõgenikel oli valida, millisesse riiki nad suunduvad ja kus ajutist kaitset taotleavad. Seetõttu uuriti küsitlusuuringus, millised tegurid mängisid rolli selles, et sihtriigiks valiti

just Eesti. **Kõige olulisemaks põhjuseks, miks otsustati tulla just Eestisse oli asjaolu, et Eestis olid juba ees pere ja/või sõbrad – 70% ajutise kaitse saanutest nimetas seda olulise põhjusena** (joonis 6). Oluliseks peeti ka seda, et Eestist **oldi kuulnud positiivset** (seda pidas oluliseks 64%), aga ka asjaolu, et **Eestis on lihtne vene keelega toime tulla** (56% pidas oluliseks teguriks). Umbes kolmandik pidas oluliseks, et Eestisse oli kiire ja lihtne tulla ning viiendik, et oldi Eestis varem käinud. Põhjusi oli loomulikult veel. Nii mainiti töö olemasolu ning töö võimalusi endale või lähedastele ning et oldi leitud võimalus Eestis õppida. Mainiti ka, et Eestisse tulekul mängis olulist rolli see, et Eesti aktsepteerib välispassi puudumist ning Venemaa kaudu tulijatel on Narva kaudu võrdlemisi lihtne Eestisse tulla. Üksikute vastanute jaoks oli valik Eesti kasuks juhuslik, otsus selgus teel olles, ei teatudki täpselt, kuhu tullakse või astuti väsinult esimese bussi peale. Mõni otsustaski alles kohale jõudnuna, et edasi enam ei lähe, näiteks kuna inimesed olid sõbralikud või näiteks ei soovitud haige lähedase tõttu edasi liikuda.

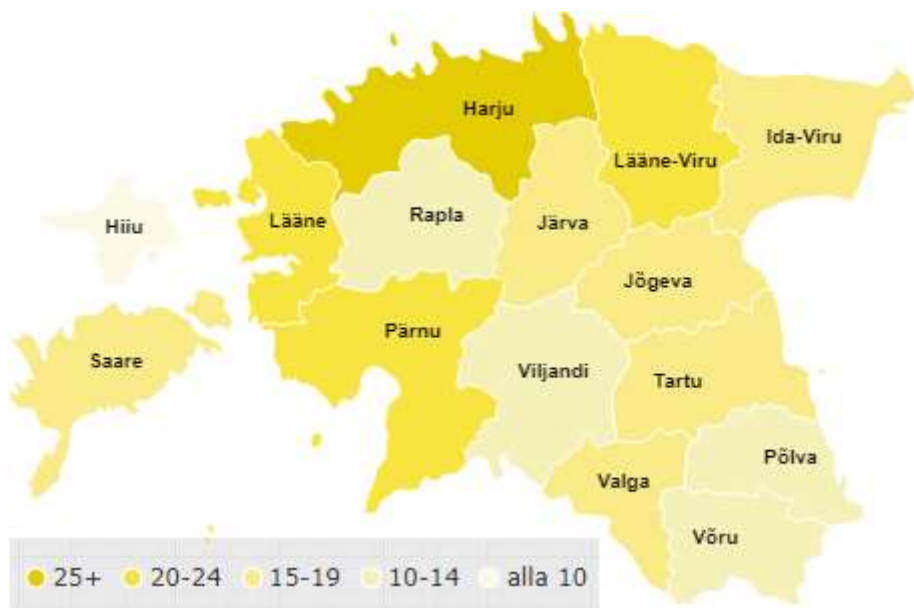
Naised valisid sihtkohaks Eesti meestest sagedamini põhjusel, et Eestis olid juba ees sõbrad ja tuttavad (valis põhjusena 74% naistest vs 58% meestest) ning kuna Eestisse oli lihtne tulla (vastavalt 33% vs 28%). Mehed mainisid tuleku põhjusena naistest vaid veidi sagedamini seda, et oldi Eestis enne käinud (23% vs 19%) ja et vene keelega on lihtne läbi saada (59% vs 56%).

JOONIS 6. Eestisse tulekut mõjutavad tegurid, %, N=1598

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Eestis elas valdav enamik sõjapõgenikest Harjumaal (58%), sh Tallinnas 48% kõigist sõjapõgenikest. Ka proportsionaalselt elas sõjapõgenikke kõige enam Harju maakonnas (joonis 7). 2022. aasta novembri seisuga oli Harjumaal 1000 elaniku kohta 26 oma elukoha registreerinud ajutise kaitse saajat. Palju oli sõjapõgenikke ka Läänemaal, Lääne-Virumaal ja Pärnumaal (kõigis 21 sõjapõgenikku 1000 elaniku kohta). Kõige vähem oli sõjapõgenikke Hiiumaal, kus oli 3 sõjapõgenikku 1000 elaniku kohta.

JOONIS 7. Registreeritud elukohaga ajutise kaitse saanute arv 1000 elaniku kohta 2022. aasta novembris

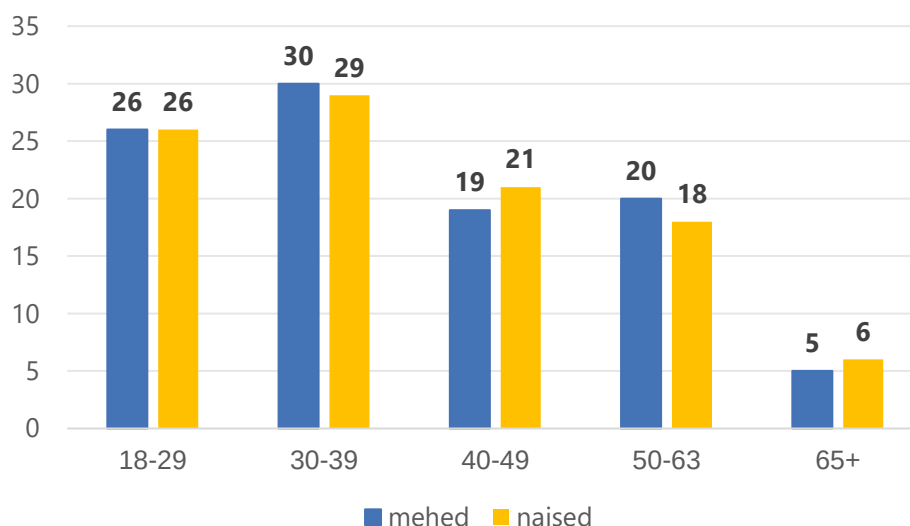
Allikad: Rahvastikuregister, Statistikaamet (autorite arvutused)

Enamik (85%) sõjapõgenikest pole pärast Eestisse tulekut Ukrainas käinud. 13% on käinud Ukrainas korra ning 2% rohkem kui korra. Peamiselt käidi Ukrainas, et külastada Ukrainasse jäänud lähedasi ja sõpru (47%). Käidi ka oma vara seisukorda kontrollimas (13%), arsti juures (12%), dokumente vormistamas (12%), selleks, et aidata sugulastel või sõpradel evakueerida (6%), Ukrainas toimuvat kontrollimas (4%) ja Ukrainasse algul jäänud kodulooma järgi toomas (3%). Üksikutel kordadel mainiti ka lähedase matusel käimist, vabatahtlikuna Ukrainas abiks käimist, kooli astumise ja lõpetamisetega seotud toiminguid, auto järgi toomist ning lähedastel abiks või sõjas kadunud pereliiget otsimas käimist.

2.2 Sotsiaaldemograafiline profiil

Sugu ja vanus

Kolmveerand (74%) kõikidest Eestisse saabunud täisealistest Ukraina sõjapõgenikest on naised ning üle poole (55%) on 18-39aastased. 65aastaseid ja vanemaid inimesi on täiskasvanud sõjapõgenike seas 6%. Kuna juba Venemaa agressiooni algusest alates on 18-60aastastel meestel keelatud Ukrainast lahkuda, võiks eeldada, et mehi on keskmisest rohkem vanemates vanuserühmades, kes selle vanusepiirangu sisse ei mahu. Samas küsitlusuuringu andmed seda ei kinnita – meeste vanusejaotus on sarnane naiste omale (joonis 8).

JOONIS 8. Sõjapõgenike vanusejaotus soo lõikes, %, N=1598

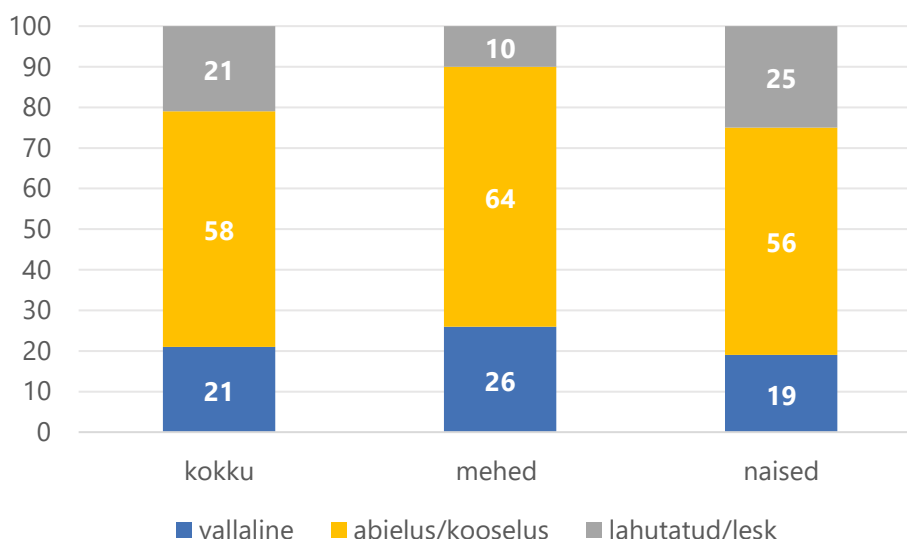
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Alaerialised lapsed moodustavad küsitlusuuringu põhjal Eestisse saabunud sõjapõgenikest veidi üle kolmandiku (37%). Võrdluseks, et lapsed moodustavad umbes kolmandiku pea kõigis sõjapõgenikke vastuvõtvates riikides, vaid Poolas on laste osakaal olnud veidi kõrgem (41%)⁶.

Pereseis ja laste olemasolu

Enam kui pooled saabunud sõjapõgenikest on abielus või vabaabielus (58%) ning pooltel (50%-l) on alaealsed lapsed. Eestisse saabunud meeste ja naiste pereseis on mõnevõrra erinev. Nii on meeste seas suhteliselt rohkem vallalisi ja abielus inimesi, naiste seas rohkem lahutatuid ja leskesid (joonis 9). Samuti on meestel naistest veidi harvem alaealisi lapsi (47%-l meestest vs 53%-l naistest).

⁶ UNHCR (2022). Refugees from Ukraine in Poland: Profiling Update, September 2022. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/97157>

JOONIS 9. Sõjapõgenike pereseis soo lõikes, %, N=1598

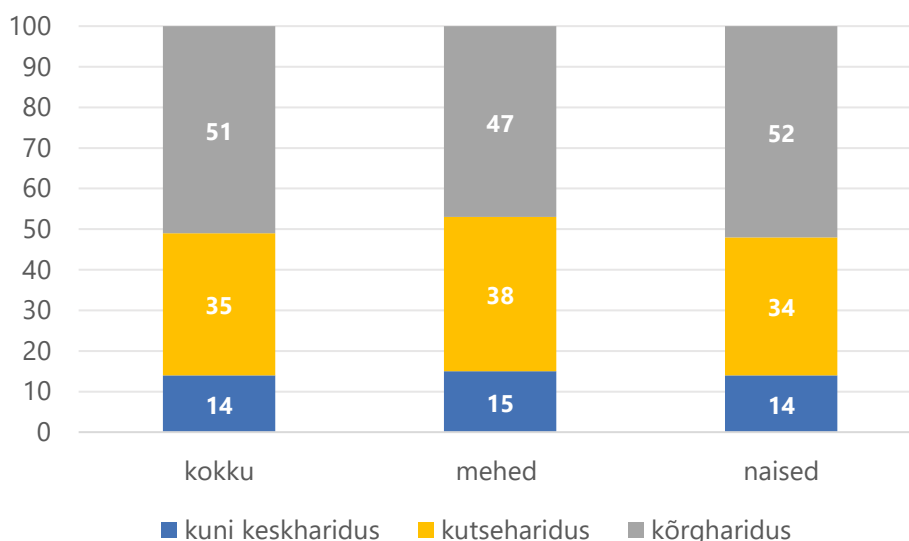
Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Kaks kolmandikku abielus/kooselus sõjapõgenikest elab Eestis koos oma partneriga ning ligi veerandil (24%) jäi abikaasa/partner Ukrainasse. Kuna abielus ja Eestis abikaasaga koos elavaid naisi on sõjapõgenike seas arvuliselt oluliselt rohkem kui Eestisse alates sõja algusest saabunud abielus ja abikaasaga koos elavaid mehi, võib arvata, **et märkimisväärne osa naisi (umbes 19% kõikidest naistest) on tulnud elama juba varem Eestis elanud mehe juurde, kellel ei ole ajutist kaitset**. Oma alaealised lapsed on Eestisse kaasa võtnud enamik alaealiste lastega sõjapõgenikest ning vaid 5%-l (sagedamini meestel ja lahutatud inimestel) ei ole alaealised lapsed Eestis kaasas.

Haridustase

Ukrainast Eestisse saabunud põgenikud on valdavalt hea haridusega – pooltel (51%) siia saabunud täisealistel on kõrg- ja kolmandikul (35%) kutseharidus (joonis 10). Kõige enam on kõrgharitud 30-39aastaste Ukrainast saabunud naiste seas, kellest 59%-l on kõrgharidus. Eestisse tulnud sõjapõgenike võrdlemisi kõrge haridustase on kooskõlas ka teiste sõjapõgenike vastu võtnud riikidega, nt ka Poolas on umbes pooltel sõjapõgenikel on ülikooliharidus ja kolmandikul kutseharidus⁷.

⁷ Ibid.

JOONIS 10. Sõjapõgenike haridustase soo lõikes, %, N=1598

Allikas: RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas

Ukraina sõjapõgenikud on Eesti elanikkonnast kõrgemalt haritud. Kui näiteks Eesti püsielanikkonnas on 25-64aastaste seas kõrgharitud 43%⁸, siis Ukraina sõjapõgenike samas vanuserühmas 54%⁹. Kõrgharidusega inimeste osakaal 25-64aastaste seas Ukraina rahvastikus on 46%¹⁰. Seega võiks esmapilgul järeldada, et põgenemisotsuse Eestisse on teinud keskmisest sagedamini just kõrgemalt haritud ukrainlased. Samas tuleb arvesse võtta, et Ukrainas on naised meestest oluliselt kõrgemini haritud. Näiteks oli Ukraina tööjõu-uuringu põhjal 2020. aastal 15-64aastaste naiste seas kõrgharidus 56%-l ja meeste seas 43%-l¹¹. Eestisse saabunud nais- ja meessoost põgenike haridustase samas vanuserühmas aga väga palju ei erine (joonis 11). **Seega ei ole Ukrainast Eestisse sõja eest pakku tulnud keskmisest enam kõrgharidusega inimesi, vaid erinevus Ukraina elanikkonna haridustasemega tuleb sellest, et Eestisse on tulnud proportsionaalselt rohkem naisi kui mehi.**

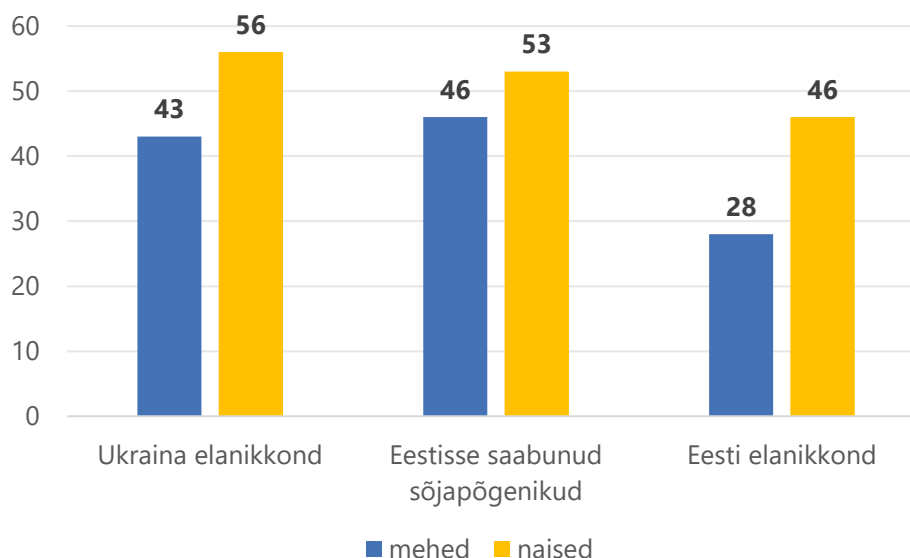
⁸ Statistikaamet (2022). Eesti naised on endiselt Euroopa ühed kõrgemalt haritudad. 3. aug 2022. <https://www.stat.ee/et/uudised/eesti-naised-endiselt-euroopa-uhed-korgemalt-haritudad>.

⁹ Haridustaseme võrdlusandmetesse tuleb suhtuda teatava ettevaatusega, kuna Ukraina haridustasemete klassifikatsioon ei ole täielikult võrreldav ISCED-11 klassifikatsiooniga.

¹⁰ Maailmapank (2018). Education Statistics (EdStats) (<https://datatopics.worldbank.org/education/country/ukraine>)

¹¹ OECD (2023). <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/#tablegrp-d1e375>

JOONIS 11. Kõrgharitude osakaal 15-64aastaste Ukraina elanike, Eestisse saabunud sõjapõgenike ja Eesti elanike seas soo lõikes, %, N=1547

Allikad: Ukraina Tööjõu-uuring, 2020; RITA uuringu küsitlus sõjapõgenike seas; Eurostat, 2020 (autori arvutused)

Kokkuvõte

Eestisse jõudnud sõjapõgenikud on tulnud siia valdavalt kohe pärast sõja puhkemist 2022. aasta kevadel ning **suurem osa neist on pärit piirkondadest, kus veel küsitluse toimumise ajal 2022. aasta sügistalvel oli ohtlik** – piirkondadest, mis oli kas okupeeritud, kus toimus aktiivne sõjategevus või mis asusid rindejoone lähedal ja kus toimus sagedasi õhurünnakuid. Selles, et sihtriigiks valiti just Eesti, mängisid kõige olulisemat olulist rolli olemasolevad võrgustikud, sest **kõige sagedamini tuldi siia põhjusel, et Eestis oli juba keegi pereliige või sõber elamas**. Oluline põhjus, miks tuldi just Eestisse oli ka see, et Eestist oldi kuulnud palju positiivset ning et siin on lihtne vene keelega toime tulla.

Sarnaselt teiste sõjapõgenike sihtriikidega **on ka Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenikud valdavalt noorte haritud naiste nägu**. Nii on kolmveerand kõikidest täisealistest Ukraina sõjapõgenikest naised, üle poole on 18-39aastased ning pooltel on kõrgharidus. Seega on Ukraina sõjapõgenikud keskmiselt kõrgemini haritud kui Eesti elanikkond.

Pooltel sõjapõgenikest on alaealine laps või lapsed, kellest valdav enamik on koos sõjapõgenikega Eestis kaasas. Alaealised lapsed moodustavad Eestisse saabunud sõjapõgenikest kokku veidi üle kolmandiku. Enamik abielus või kooselus olevaid sõjapõgenikest elab Eestis koos oma kaaslasega ning veerandil jäi abikaasa või partner Ukrainasse. Eestis koos kaaslasega elavate inimeste suur osakaal viitab sellele, et **pea viiendik Ukrainast Eestisse saabunud sõjapõgenikest naistest tuli juba varem Eestis töötanud abikaasa või elukaaslase juurde**.

VIIDATUD ALLIKAD

- Brandenberger, J., Tylleskär, T., Sontag, K. *et al.* A systematic literature review of reported challenges in health care delivery to migrants and refugees in high-income countries - the 3C model. *BMC Public Health* 19, 755 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7049-x>
- Koehler, C., Schneider, J. Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *CMS* 7, 28 (2019). <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0129-3>
- Maaailmapank (2018). Education Statistics (EdStats)
(<https://datatopics.worldbank.org/education/country/ukraine>)
- OECD (2023). What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine. OECD policy responses: Ukraine. Tackling the policy challenges.
<https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/>
- Statistikaamet (2022). Eesti naised on endiselt Euroopa ühed kõrgemalt haritumad. 3. aug 2022.
<https://www.stat.ee/et/uudised/eesti-naised-endiselt-euroopa-uhed-korgemalt-haritumad>.
- UNHCR (2022). Refugees from Ukraine in Poland: Profiling Update, September 2022.
<https://data.unhcr.org/en/documents/details/97157>

